



Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (wielka izba)

z dnia 17 maja 2022 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Dyrektywa 93/13/EWG – Nieuczciwe warunki w umowach konsumenckich – Zasada równoważności – Zasada skuteczności – Postępowania w sprawie nakazu zapłaty i zajęcia egzekucyjnego wobec osób trzecich – Powaga rzeczy osądzonej obejmująca w sposób dorozumiany ważność warunku umownego w tytule egzekucyjnym – Uprawnienie sądu egzekucyjnego do zbadania z urzędu potencjalnie nieuczciwego charakteru warunku umownego

W sprawach połączonych C-693/19 i C-831/19

mających za przedmiot wnioski o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożone przez Tribunale di Milano (sąd w Mediolanie, Włochy) postanowieniami z dnia 10 sierpnia i 31 października 2019 r., które wpłynęły do Trybunału odpowiednio w dniach 13 września i 14 listopada 2019 r., w postępowaniach:

SPV Project 1503 Srl,

Dobank SpA

przeciwko

YB (C-693/19),

oraz

Banco di Desio e della Brianza SpA,

Banca di Credito Cooperativo di Carugate e Inzago sc,

Intesa Sanpaolo SpA,

Banca Popolare di Sondrio s.c.p.a,

Cerved Credit Management SpA

przeciwko

YX,

* Język postępowania: włoski.

ZW (C-831/19),

TRYBUNAŁ (wielka izba),

w składzie: K. Lenaerts, prezes, A. Arabadjiev, K. Jürimäe, C. Lycourgos, E. Regan, S. Rodin (sprawozdawca) i I. Jarukaitis, prezesi izb, M. Ilešič, J.-C. Bonichot, M. Safjan, F. Biltgen, P.G. Xuereb, N. Piçarra, L.S. Rossi i A. Kumin, sędziowie,

rzecznik generalny: E. Tanchev,

sekretarz: R. Schiano, administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 27 kwietnia 2021 r.,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

- w imieniu Banco di Desio e della Brianza – F.L. Monti, S. Sironi i P. Vitiello, avvocati,
- w imieniu ZW – S.M. Zigni i M. Buzzini, avvocati,
- w imieniu rządu włoskiego – G. Palmieri, w charakterze pełnomocnika, którą wspierał A. Grumetto, avvocato dello Stato,
- w imieniu rządu niemieckiego – U. Kühne, J. Möller i M. Hellmann, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu hiszpańskiego – S. Centeno Huerta, J. Ruiz Sánchezi J. Rodríguez de la Rúa Puig, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu węgierskiego – M.Z. Fehér i K. Szíjjártó, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Komisji Europejskiej – G. Gattinara i N. Ruiz García, w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 15 lipca 2021 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczą wykładni art. 6 i 7 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29), a także art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „kartą”).
- 2 Wnioski te zostały złożone w ramach sporów pomiędzy – po pierwsze – SPV Project 1503 Srl (zwaną dalej „spółką SPV”) i Dobank SpA jako przedstawicielem Unicredit SpA a YB oraz – po drugie – pomiędzy Banco di Desio e della Brianza SpA (zwaną dalej „spółką BdB”) oraz innymi instytucjami kredytowymi a YX i ZW w przedmiocie postępowań egzekucyjnych opartych na tytułach egzekucyjnych, które uzyskały powagę rzeczy osądzonej.

Ramy prawne

Prawo Unii

3 Motyw dwudziesty czwarty dyrektywy 93/13 stanowi, że „sądy i organy administracyjne państw członkowskich muszą mieć do swojej dyspozycji stosowne i skuteczne środki zapobiegające stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich”.

4 Artykuł 2 lit. b) tej dyrektywy stanowi:

„Do celów niniejszej dyrektywy:

[...]

»konsument« oznacza każdą osobę fizyczną, która w umowach objętych niniejszą dyrektywą działa w celach niezwiązanych z handlem, przedsiębiorstwem lub zawodem”.

5 Artykuł 6 ust. 1 owej dyrektywy przewiduje:

„Państwa członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców [przedsiębiorców] z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków”.

6 Zgodnie z brzmieniem art. 7 ust. 1 tejże dyrektywy:

„Zarówno w interesie konsumentów, jak i konkurentów państwa członkowskie zapewnią stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie dalszemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców [przedsiębiorców] z konsumentami”.

Prawo włoskie

7 Decreto legislativo n. 206, recante Codice del consumo a norma dell’articolo 7 della legge 29 luglio 2003, n. 229 (dekret ustawodawczy nr 206 ustanawiający kodeks konsumencki w rozumieniu art. 7 ustawy nr 229 z dnia 29 lipca 2003 r.) z dnia 6 września 2005 r. (dodatek zwyczajny do GURI nr 235 z dnia 8 października 2005 r.), który transponował dyrektywę 93/13, stanowi w art. 33 ust. 1 i 2:

„1. W umowie zawartej między konsumentem a przedsiębiorcą za nieuczciwe uznaje się warunki, które pomimo dobrej wiary powodują ze szkodą dla konsumenta znaczącą nierównowagę praw i obowiązków wynikających z umowy.

2. Za nieuczciwe uznaje się, o ile nie zostanie udowodnione, że jest inaczej, warunki, których celem lub skutkiem jest:

[...]

f) nałożenie na konsumenta, w przypadku niewykonania lub opóźnienia w wykonaniu zobowiązania, obowiązku zapłaty kwoty pieniężnej w oczywiście nadmiernej wysokości tytułem odszkodowania, kary umownej lub innego równoważnego roszczenia;

[...]”.

8 Artykuł 36 ust. 1 i 3 owego dekretu ustawodawczego stanowi:

„1. Warunki uznane za nieuczciwe na podstawie art. 33 i 34 są nieważne, a umowa pozostaje ważna w pozostałej części.

[...]

3. Nieważność działa wyłącznie na korzyść konsumenta i może zostać stwierdzona z urzędu przez sąd”.

9 Codice di procedura civile (kodeks postępowania cywilnego), w brzmieniu mającym zastosowanie w postępowaniach głównych, w art. 633, dotyczącym warunków dopuszczalności, stanowi:

„Na podstawie pozwu wniesionego przez wierzyciela kwoty pieniężnej lub określonej ilości rzeczy zamiennych albo uprawnionego do wydania określonej rzeczy właściwy sędzia wydaje nakaz zapłaty lub dostawy:

1) jeśli na poparcie dochodzonego roszczenia zostały przedstawione pisemne dowody;

[...]”.

10 Artykuł 640 tego kodeksu stanowi:

„Jeżeli sąd uzna, że pozew nie jest wystarczająco uzasadniony, nakazuje sekretarzowi poinformowanie o tym powoda, wzywając go do przedstawienia dowodów.

Jeżeli powód nie odpowie na to wezwanie, nie wycofa pozwu lub jeżeli pozew nie może zostać uwzględniony, sąd oddala go postanowieniem z uzasadnieniem.

Postanowienie to nie przesądza o możliwości powtórnego wniesienia pozwu, również w postępowaniu zwykłym”.

11 Artykuł 641 tego kodeksu przewiduje, że jeżeli pozew zostaje uwzględniony, sąd nakazuje pozwanemu zapłatę kwoty pieniężnej i informuje go o możliwości wniesienia sprzeciwu w terminie 40 dni.

12 Artykuł 647 kodeksu postępowania cywilnego, w brzmieniu mającym zastosowanie w postępowaniach głównych, zatytułowany „Wykonalność w braku sprzeciwu lub w razie beczynności pozwanego”, stanowi:

„W braku sprzeciwu wniesionego w przewidzianym prawem terminie lub jeżeli pozwany nie przedsięwziął kroków prawnych, [sąd,] który wydał nakaz, na wniosek, choćby ustny, powoda stwierdza jego wykonalność. [...]

W przypadku stwierdzenia wykonalności nakazu zgodnie z niniejszym artykułem nie ma już możliwości wniesienia sprzeciwu, z zastrzeżeniem przepisów art. 650, a złożone zabezpieczenie zostaje zwolnione”.

- 13 Zgodnie z art. 650 tego kodeksu, dotyczącym sprzeciwu złożonego po terminie:

„Pozwany może wnieść sprzeciw również po upływie terminu określonego w nakazie, jeżeli wykaze, że nie zapoznał się z nim we właściwym czasie z powodu nieprawidłowego doręczenia, wystąpienia nieprzewidzianych okoliczności lub siły wyższej.

[...]

Wniesienie sprzeciwu jest niedopuszczalne po upływie dziesięciodniowego terminu liczonego od podjęcia pierwszej czynności wykonawczej”.

- 14 Artykuł 2909 Codice civile (kodeksu cywilnego), dotyczący powagi rzeczy osądzonej, stanowi:

„Ustalenia dokonane prawomocnym wyrokiem wiążą pod każdym względem strony, ich spadkobierców lub ich następców prawnych”.

- 15 Sąd odsyłający wskazuje, że zgodnie z przeważającym orzecznictwem Corte suprema di cassazione (sądu kasacyjnego, Włochy) nakaz zapłaty kwoty pieniężnej, który nie był przedmiotem sprzeciwu, staje się prawomocny nie tylko w odniesieniu do roszczenia, którego egzekucja jest dochodzona, lecz również do tytułu przywołanego jako podstawa tego roszczenia, co wyklucza wszelkie późniejsze badanie uzasadnienia pozwu. Orzecznictwo to doprowadziło do stosowania do nakazu nieobjętego sprzeciwem zasady „dorozumianej powagi rzeczy osądzonej”, zgodnie z którą przyjmuje się, że sąd, który wypowiedział się w określonej kwestii, rozstrzygnął wszystkie pozostałe kwestie wstępne.

Postępowania główne i pytania prejudycjalne

Sprawa C-693/19

- 16 SPV i inni wierzyciele wszczęli przed sądem odsyłającym postępowanie egzekucyjne w celu otrzymania zwrotu wierzytelności wynikających z umów pożyczki zawartych z YB. Podstawą tego postępowania jest nakaz zapłaty, który się uprawomocnił, ponieważ YB nie wniósł od niego sprzeciwu.
- 17 W rozpatrywanych umowach pożyczki przewidziano, w przypadku opóźnienia dłużnika w wykonaniu jego zobowiązań, zastosowanie kary umownej oraz odsetek za zwłokę.
- 18 Na rozprawie sąd egzekucyjny, uznając, że warunek umowy dotyczący obliczania odsetek za zwłokę może mieć nieuczciwy charakter, nakazał SPV przedstawienie umów, na podstawie których wydany został nakaz zapłaty, i wezwał YB do stawienia się na kolejnej rozprawie i do wyrażenia zamiaru powołania się na nieuczciwy charakter tego warunku.
- 19 Na kolejnej rozprawie YB oświadczył, że chce powołać się na nieuczciwy charakter wspomnianego warunku. W konsekwencji sąd egzekucyjny w oparciu o wyrok z dnia 9 listopada 2010 r., VB Pénzügyi Lízing (C-137/08, EU:C:2010:659), uznał, że ma możliwość dokonania oceny

ewentualnego nieuczciwego charakteru owego warunku, i wyznaczył nową rozprawę. W piśmie procesowym SPV podniósł, że powaga rzeczy osądzonej związana z nakazem stoi na przeszkodzie wszelkiemu badaniu warunków umów, na podstawie których nakaz ten został wydany.

- 20 Sąd odsyłający wskazuje, że w przypadku gdy wierzyciel uzyskał tytuł egzekucyjny, może on dokonać zajęcia egzekucyjnego wierzytelności przysługujących jego dłużnikowi względem osób trzecich. Wyjaśnia on, że sąd egzekucyjny jest zobowiązany upewnić się o istnieniu ważnego tytułu egzekucyjnego przez cały czas trwania postępowania egzekucyjnego. Uprawnienie tego sądu jest zatem zdaniem sądu odsyłającego ograniczone wyłącznie do kontroli istnienia tytułu wykonawczego i nie może rozciągać się na kontrolę „istoty treści” tego tytułu. Taka kontrola tytułu sądowego byłaby również wykluczona w przypadku powództwa przeciwegzekucyjnego wniesionego przez dłużnika.
- 21 Sąd odsyłający, przypominając orzecznictwo Trybunału dotyczące obowiązków sądu krajowego w dziedzinie ochrony konsumentów oraz orzecznictwo dotyczące możliwości pominięcia w pewnych okolicznościach powagi rzeczy osądzonej, zastanawia się nad potencjalnie nieuczciwym charakterem, w zawisłym przed nim sporze, warunku dotyczącego obliczania odsetek za zwłokę oraz kary umownej przewidzianej w umowach będących przedmiotem postępowania głównego.
- 22 Sąd odsyłający wyjaśnia w tym względzie, że sąd, który wydał sporny nakaz zapłaty, nie orzekł w przedmiocie potencjalnie nieuczciwego charakteru wspomnianych warunków i że ze względu na brak sprzeciwu ze strony YB nakaz ten nabył powagi rzeczy osądzonej. Tak więc zdaniem sądu odsyłającego na podstawie zasady „dorozumianej powagi rzeczy osądzonej” wszystkie warunki zawarte w umowach pożyczki rozpatrywanych w postępowaniu głównym, w tym oba rozpatrywane warunki, należy uznać za zbadane przez sąd, który wydał nakaz zapłaty, i za objęte tą formą powagi rzeczy osądzonej.
- 23 Wynika z tego, że sąd egzekucyjny nie może oceniać nieuczciwego charakteru warunków umowy, nie tylko ze względu na to, że nie dokonuje kontroli treści nakazu zapłaty wydanego na podstawie tej umowy, ale również dlatego, że nakaz ten, w sytuacji gdy dłużnik nie wniósł od niego sprzeciwu, uzyskał powagę rzeczy osądzonej. Zdaniem sądu odsyłającego brak wyraźnego badania nieuczciwego charakteru warunków umowy w ramach postępowania stanowi niepełną i niedostateczną ochronę konsumenta.
- 24 W tych okolicznościach Tribunale di Milano (sąd w Mediolanie, Włochy) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:
„Czy – i na jakich warunkach – art. 6 i 7 dyrektywy [93/13] i art. 47 [karty] stoją na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, takiemu jak badane uregulowanie krajowe, uniemożliwiającemu sądowi egzekucyjnemu przeprowadzenie kontroli co do istoty tytułu egzekucyjnego, który stał się prawomocny, i uniemożliwiającemu temu sądowi, w przypadku wyrażenia przez konsumenta woli powołania się na nieuczciwy charakter warunku zawartego w umowie, na podstawie której sporządzono tytuł egzekucyjny, zniwelowanie skutków dorozumianej powagi rzeczy osądzonej?”.

Sprawa C-831/19

- 25 W 2005 r. spółka BdB zawarła z YX i ZW umowy poręczenia w celu zabezpieczenia długów pewnej spółki.

- 26 Spółka BdB wszczęła przed sądem odsyłającym postępowanie w przedmiocie zajęcia nieruchomości, których właścicielami są YX i ZW. Postępowanie to, w którym wzięli udział inni wierzyciele, jest oparte na nakazach zapłaty wydanych przez sąd w 2012 r. i 2013 r. na rzecz spółki BdB i tych innych wierzycieli wobec spółki będącej głównym dłużnikiem oraz czterech poręczycieli, w tym YX i ZW. Ponieważ od nakazów tych nie wniesiono sprzeciwu, uzyskały one powagę rzeczy osądzonej.
- 27 W toku postępowania w przedmiocie zajęcia nieruchomości ZW powołała się na swój status konsumenta, aby móc podnieść ewentualnie nieuczciwy charakter warunków zawartych w umowach poręczenia, na podstawie których wydane zostały nakazy zapłaty.
- 28 Spółka BdB, podobnie jak inne instytucje kredytowe uczestniczące w postępowaniu w przedmiocie zajęcia nieruchomości, podnoszą, że ZW nie może powoływać się na ów status ze względu na swój status wspólnika spółki będącej głównym dłużnikiem i na związek małżeński z YX, przedstawicielem prawnym tejże spółki. Podnoszą oni ponadto, że niezależnie od uznania wspomnianego statusu wspólnika sąd egzekucyjny nie może sprawować kontroli nad formalnie prawidłowym i prawomocnym tytułem wykonawczym, takim jak nakaz zapłaty, od którego nie wniesiono sprzeciwu.
- 29 Sąd odsyłający uważa, że w toczącym się przed nim sporze ZW ma status konsumenta ze względu na to, że w dniu zawarcia rozpatrywanych w postępowaniu głównym umów poręczenia, po pierwsze, ZW nie nabyła całości swojego udziału w kapitale zakładowym spółki będącej dłużnikiem, wynoszącego 22%, po drugie, nie zostało wykazane, że otrzymywała ona dywidendy w związku z posiadanymi udziałami, i wreszcie, po trzecie, od 1976 r. ZW była związana z inną spółką stosunkiem pracy i w konsekwencji w chwili zawarcia umów poręczenia nie pełniła żadnej istotnej funkcji w spółce będącej głównym dłużnikiem.
- 30 Co się tyczy możliwości powołania się przez konsumenta na nieuczciwy charakter warunków umowy, na podstawie których został wydany sporny nakaz zapłaty, sąd odsyłający wskazuje przepisy krajowe dotyczące postępowań egzekucyjnych i wyjaśnia, że w przypadku zajęcia nieruchomości wierzyciel na podstawie tytułu egzekucyjnego poddaje zajęciu egzekucyjnemu prawo rzeczowe do nieruchomości przysługujące dłużnikowi. Sąd ten wskazuje, że na podstawie uprawnień, które mogą być wykonywane przez sąd egzekucyjny w toku postępowania egzekucyjnego, sąd ten kontroluje, jak wynika z pkt 20 niniejszego wyroku, jedynie „istotę treści” tytułu egzekucyjnego.
- 31 Wyjaśnia on również, że w prawie krajowym wniesienie powództwa przeciwegzekucyjnego nie wymaga szczególnych form i może zostać dokonane nawet ustnie na rozprawie przed sądem egzekucyjnym lub poprzez złożenie na tej rozprawie pisma procesowego.
- 32 Sąd odsyłający, przypominając orzecznictwo Trybunału regulujące autonomię proceduralną państw członkowskich w celu zapewnienia pełnej skuteczności prawa materialnego Unii, orzecznictwo dotyczące obowiązków sądu krajowego w dziedzinie ochrony konsumentów, a także orzecznictwo dotyczące możliwości pominięcia w pewnych okolicznościach powagi rzeczy osądzonej, zastanawia się nad ewentualnym nieuczciwym charakterem, w zawisłym przed nim sporze, warunków zawartych w umowach poręczenia zawartych między ZW i spółką BdB, a także między ZW i innymi wierzycielami, na podstawie których to umów zostały wydane nakazy zapłaty.

- 33 W tym względzie sąd odsyłający wyjaśnia, że zdaniem wierzycieli niemożność powołania się na tym etapie na nieuczciwy charakter warunków, spowodowana niewniesieniem przez ZW sprzeciwu, wynika również z wyroku z dnia 6 października 2009 r., *Asturcom Telecomunicaciones* (C-40/08, EU:C:2009:615).
- 34 Sąd odsyłający podkreśla jednak, że w odróżnieniu od konsumenta w sprawie, w której zapadł wyrok z dnia 6 października 2009 r., *Asturcom Telecomunicaciones* (C-40/08, EU:C:2009:615), ZW w sporze w postępowaniu głównym wyraziła wolę powołania się na nieuczciwy charakter niektórych warunków umownych i w ten sposób przerwała oczywistą beczynność do momentu powstania dorozumianej powagi rzeczy osądzonej obejmującej tytuły egzekucyjne.
- 35 Sąd ten uważa również, że w dniu wydania nakazów zapłaty rozpatrywanych w postępowaniu głównym nie były określone przez Trybunał warunki, na podstawie których poręczyciel osoby prawnej może zostać uznany za konsumenta, które to warunki zostały określone później, w postanowieniach z dnia 19 listopada 2015 r., *Tarcău* (C-74/15, EU:C:2015:772), i z dnia 14 września 2016 r., *Dumitraș* (C-534/15, EU:C:2016:700). W konsekwencji sąd ów uważa, że ZW nie mogła zdecydować z pełną znajomością rzeczy, czy w ramach sprzeciwu wobec nakazów należy powołać się na nieuczciwy charakter warunków sformułowanych w umowach zawartych z przedsiębiorcami ze względu na to, że nie była świadoma swojego statusu konsumenta.
- 36 Sąd odsyłający zastanawia się zatem, czy brak pewności co do możliwości uznania poręczyciela za konsumenta w dniu ogłoszenia rozpatrywanych tytułów egzekucyjnych może uniemożliwić lub nadmiernie utrudnić wykonywanie praw przyznanych konsumentom przez uregulowania krajowe transponujące dyrektywę 93/13.
- 37 Wyjaśnia on również, że zgodnie z zasadami krajowego prawa procesowego, w braku sprzeciwu ze strony konsumenta powaga rzeczy osądzonej nakazu zapłaty obejmuje brak nieuczciwego charakteru warunków umowy poręczenia, nawet w braku jakiegokolwiek wyraźnego zbadania przez sąd, który wydał ten nakaz, nieuczciwego charakteru tych warunków. Powoduje to, po pierwsze, niemożność powołania się na nieuczciwy charakter warunków umownych w postępowaniu merytorycznym, a po drugie, niedopuszczalności powództwa przeciwegzekucyjnego opartego na podstawach, które strona powinna była podnieść na etapie wydania tytułu egzekucyjnego.
- 38 W tym względzie sąd odsyłający wskazuje, że w pkt 49 wyroku z dnia 26 stycznia 2017 r., *Banco Primus* (C-421/14, EU:C:2017:60), Trybunał orzekł, iż dyrektywa 93/13 nie stoi na przeszkodzie uregulowaniu prawa krajowego, które zakazuje sądowi krajowemu badania z urzędu, czy warunki umowy zawartej pomiędzy przedsiębiorcą i konsumentem mają nieuczciwy charakter, jeżeli zgodność z prawem całokształtu warunków tej umowy w świetle dyrektywy 93/13 została już zbadana w orzeczeniu korzystającym z powagi rzeczy osądzonej. Sąd odsyłający dodaje, że Trybunał uznał również w owym wyroku, iż w przypadku gdy potencjalny nieuczciwy charakter warunków umownych nie został zbadany w ramach wcześniejszej kontroli sądowej spornej umowy, która to kontrola zakończyła się orzeczeniem mającym powagę rzeczy osądzonej, lub gdy tylko niektóre z nich były przedmiotem takiej kontroli, sąd krajowy jest jednak zobowiązany do dokonania oceny potencjalnie nieuczciwego charakteru rozpatrywanych warunków umownych.

- 39 Sąd odsyłający uważa również, że we wspomnianym wyroku Trybunał określił warunki, w jakich można powołać się na wyraźną powagę rzeczy osądzonej w celu uniemożliwienia sądowi krajowemu badania nieuczciwego charakteru warunków umownych. Sąd odsyłający uważa natomiast, że Trybunał nie miał jeszcze okazji zbadania zgodności zasady „dorozumianej powagi rzeczy osądzonej” z art. 6 i 7 dyrektywy 93/13 oraz z art. 47 karty.
- 40 W tych okolicznościach Tribunale di Milano (sąd w Mediolanie) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:
- „1) Czy – i na jakich warunkach – art. 6 i 7 dyrektywy [93/13] oraz art. 47 [karty] stoją na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, takiemu jak badane uregulowanie krajowe, uniemożliwiającemu sądowi egzekucyjnemu przeprowadzenie kontroli co do istoty tytułu sądowego mającego powagę rzeczy osądzonej, w przypadku gdy konsument, uzyskawszy świadomość swojego statusu konsumenta (przy czym taka świadomość była wcześniej wykluczona przez orzecznictwo i naukę prawa), wnosi o dokonanie takiej kontroli?
- 2) Czy – i na jakich warunkach – art. 6 i 7 dyrektywy [93/13] oraz art. 47 [karty] stoją na przeszkodzie uregulowaniu takiemu jak badane uregulowanie krajowe, które w świetle dorozumianej powagi rzeczy osądzonej dotyczącej braku nieuczciwego charakteru warunku umownego uniemożliwia sądowi egzekucyjnemu, do którego zwrócono się o rozstrzygnięcie powództwa przeciwegzekucyjnego wniesionego przez konsumenta, stwierdzenie wspomnianego nieuczciwego charakteru, i czy można uznać, że taki brak możliwości istnieje również w przypadku, gdy zgodnie z orzecznictwem i nauką prawa obowiązującymi w chwili powstania powagi rzeczy osądzonej ocena nieuczciwego charakteru warunku była wykluczona z uwagi na brak możliwości uznania poręczyciela za konsumenta?”.
- 41 Postanowieniem prezesa Trybunału z dnia 23 lutego 2021 r. sprawy C-693/19 i C-831/19 zostały połączone do łącznego rozpoznania w ramach ustnego etapu postępowania oraz w celu wydania wyroku.

W przedmiocie dopuszczalności wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w sprawie C-831/19

- 42 Spółka BdB podnosi niedopuszczalność wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym ze względu na to, że ZW nie jest konsumentem i że w konsekwencji dyrektywa 93/13 nie ma do niej zastosowania.
- 43 W tym względzie należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem w ramach postępowania, o którym mowa w art. 267 TFUE, opartego na wyraźnym rozdziale zadań sądów krajowych i Trybunału ocena stanu faktycznego sprawy oraz wykładnia i zastosowanie prawa krajowego należą wyłącznie do sądu krajowego. Tak samo jedynie do sądu krajowego, przed którym zawisł spór i na którym spoczywa odpowiedzialność za przyszły wyrok, należy – przy uwzględnieniu szczególnych okoliczności konkretnej sprawy – zarówno ocena niezbędności orzeczenia prejudycjalnego, jak i ocena znaczenia pytań, z którymi zwraca się on do Trybunału, dla wydania rozstrzygnięcia w sprawie. W związku z tym, jeśli postawione pytania dotyczą wykładni prawa Unii, Trybunał jest co do zasady zobowiązany do wydania orzeczenia (wyrok z dnia 14 czerwca 2012 r., Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, pkt 76 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 44 Zatem odrzucenie przez Trybunał wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wniesionego przez sąd krajowy jest możliwe tylko wtedy, gdy jest oczywiste, że wykładnia prawa Unii, o którą wnioskowano, nie ma żadnego związku ze stanem faktycznym lub przedmiotem sporu przed sądem krajowym, gdy problem jest natury hipotetycznej bądź gdy Trybunał nie dysponuje elementami stanu faktycznego albo prawnego, które są konieczne do udzielenia użytecznej odpowiedzi na pytania, które zostały mu przedstawione (wyrok z dnia 14 czerwca 2012 r., Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, pkt 77 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 45 Taka sytuacja nie zachodzi w niniejszym postępowaniu.
- 46 Z postanowienia odsyłającego i z akt sprawy, którymi dysponuje Trybunał, wynika bowiem, że – w odróżnieniu od jej małżonka YX – ZW należy uznać za konsumenta, ponieważ w dniu zawarcia umów poręczenia ze spółką BdB i innymi wierzycielami ZW działała poza ramami swojej działalności zawodowej i nie utrzymywała powiązań funkcjonalnych ze spółką będącą głównym dłużnikiem. Według sądu odsyłającego ZW od 1976 r. była związana stosunkiem pracy z inną spółką i nie pełniła żadnej funkcji kierowniczej w ramach spółki będącej głównym dłużnikiem. Sąd odsyłający wskazał w tym względzie, że w świetle dokumentów przedstawionych przez ZW w toku postępowania egzekucyjnego ZW nabyła 22% udziałów w kapitale zakładowym spółki będącej głównym dłużnikiem w dniu 31 stycznia 2013 r., podczas gdy wszystkie umowy poręczenia między ZW i wierzycielami zostały zawarte przed tą datą, a nakaz zapłaty uzyskany przez spółkę BdB jest również wcześniejszy od nabycia tych udziałów przez ZW.
- 47 Jak zauważył zaś rzecznik generalny w pkt 51 opinii, z wyroku z dnia 30 maja 2013 r., Asbeek Brusse i de Man Garabito (C-488/11, EU:C:2013:341, pkt 29), wynika, że dyrektywa 93/13 ma zastosowanie do „każdej umowy” zawartej między konsumentem a przedsiębiorcą, ponieważ art. 2 lit. b) tej dyrektywy definiuje konsumenta jako każdą osobę fizyczną, która w umowach objętych tą dyrektywą działa w celach niezwiązanych ze swoją działalnością zawodową.
- 48 W konsekwencji, ponieważ ZW nie zawarła umowy poręczenia w ramach swojej działalności zawodowej, należy uznać, że umowa ta została zawarta pomiędzy przedsiębiorcą a konsumentem, a zatem jest ona objęta zakresem stosowania dyrektywy 93/13.
- 49 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym należy zatem uznać za dopuszczalny.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

- 50 Poprzez pytania zadane w sprawie C-693/19 i w sprawie C-831/19, które trzeba rozpatrzyć łącznie, sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu przewidującemu, że w przypadku gdy nakaz zapłaty wydany przez sąd na wniosek wierzyciela nie był przedmiotem sprzeciwu wniesionego przez dłużnika, sąd egzekucyjny nie może – ze względu na to, że powaga rzeczy osądzonej przysługująca temu nakazowi obejmuje w sposób dorozumiany ważność tych warunków umownych, co wyklucza wszelkie badanie ważności owych warunków – w terminie późniejszym zbadać potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków umowy, które były podstawą tego nakazu. W sprawie C-831/19 sąd ten pyta również, czy okoliczność, że w dniu, w którym nakaz stał się prawomocny, dłużnik nie wiedział, że może zostać uznany za „konsumenta” w rozumieniu tej dyrektywy, ma w tym względzie jakiegokolwiek znaczenie.

- 51 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału ustanowiony przez dyrektywę 93/13 system ochrony opiera się na założeniu, że konsument jest stroną słabszą niż przedsiębiorca, zarówno pod względem możliwości negocjacyjnych, jak i ze względu na stopień poinformowania (zob. w szczególności wyrok z dnia 26 stycznia 2017 r., Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, pkt 40 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 52 Ze względu na tę słabszą pozycję jednej ze stron art. 6 ust. 1 tej dyrektywy przewiduje, że nieuczciwe warunki nie są wiążące dla konsumenta. Jest to przepis bezwzględnie obowiązujący, który zmierza do zastąpienia ustanowionej przez umowę formalnej równowagi praw i obowiązków stron umowy rzeczywistą równowagą, która przywraca równość stron. (zob. w szczególności wyroki: z dnia 21 grudnia 2016 r., Gutiérrez Naranjo i in., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, pkt 53, 55; a także z dnia 26 stycznia 2017 r., Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, pkt 41).
- 53 W tym względzie z utrwalonego orzecznictwa Trybunału wynika, że sąd krajowy zobowiązany jest do zbadania z urzędu, czy dane warunki umowy wchodzące w zakres stosowania dyrektywy 93/13 mają nieuczciwy charakter, i do tego, by dokonawszy takiego badania, zniwelować brak równowagi między konsumentem a przedsiębiorcą, o ile posiada niezbędne ku temu informacje na temat stanu prawnego i faktycznego (wyroki: z dnia 14 marca 2013 r., Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, pkt 46 i przytoczone tam orzecznictwo; z dnia 21 grudnia 2016 r., Gutiérrez Naranjo i in., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, pkt 58; a także z dnia 26 stycznia 2017 r., Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, pkt 43).
- 54 Ponadto dyrektywa 93/13 zobowiązuje państwa członkowskie, co wynika z jej art. 7 ust. 1 w związku z jej motywem dwudziestym czwartym, do zapewnienia stosownych i skutecznych środków mających na celu zapobieganie dalszemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych z konsumentami przez przedsiębiorców (wyrok z dnia 26 czerwca 2019 r., Addiko Bank, C-407/18, EU:C:2019:537, pkt 44 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 55 O ile zatem Trybunał określił już wielokrotnie i przy uwzględnieniu wymogów wynikających z art. 6 ust. 1 oraz z art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 sposób, w jaki sąd krajowy musi zapewnić ochronę praw wywodzonych przez konsumentów z tej dyrektywy, o tyle zasadniczo prawo Unii nie harmonizuje procedur stosowanych w odniesieniu do badania potencjalnie nieuczciwego charakteru warunku umowy, a tym samym procedury te należą do zakresu krajowego porządku prawnego państw członkowskich na mocy zasady autonomii proceduralnej tychże państw, pod warunkiem jednak, że nie są one mniej korzystne niż w wypadku podobnych sytuacji podlegających prawu krajowemu (zasada równoważności) oraz że nie czynią w praktyce niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym wykonywania praw przyznanych konsumentom przez prawo Unii (zasada skuteczności) (zob. w szczególności wyrok z dnia 26 czerwca 2019 r., Addiko Bank, C-407/18, EU:C:2019:537, pkt 45, 46 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 56 W tych okolicznościach należy ustalić, czy przepisy te wymagają od sądu egzekucyjnego zbadania potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków umowy niezależnie od krajowych przepisów proceduralnych wdrażających zasadę powagi rzeczy osądzonej w odniesieniu do orzeczenia sądowego, które nie odzwierciedla wyraźnie żadnego badania w tej kwestii.
- 57 W tym względzie należy przypomnieć znaczenie zasady powagi rzeczy osądzonej w zarówno unijnym, jak i krajowych porządkach prawnych. Trybunał miał już bowiem okazję uściślić, że dla zapewnienia stabilności prawa i stosunków prawnych, jak też prawidłowego administrowania wymiarem sprawiedliwości istotne jest, aby orzeczenia sądowe, które stały się prawomocne po

wyczerpaniu przysługujących środków odwoławczych lub po upływie przewidzianych dla wniesienia tych środków terminów, były niepodważalne (zob. w szczególności wyroki: z dnia 6 października 2009 r., *Asturcom Telecomunicaciones*, C-40/08, EU:C:2009:615, pkt 35, 36; a także z dnia 26 stycznia 2017 r., *Banco Primus*, C-421/14, EU:C:2017:60, pkt 46).

- 58 Trybunał przyznał bowiem, że ochrona konsumenta nie jest absolutna. W szczególności stwierdził on, że prawo Unii nie nakłada na sąd krajowy obowiązku wyłączenia stosowania krajowych przepisów proceduralnych przyznających powagę rzeczy osądzonej orzeczeniu, nawet jeżeli pozwoliłoby to na usunięcie naruszenia przepisu zawartego w dyrektywie 93/13, niezależnie od jego charakteru (zob. w szczególności wyroki: z dnia 6 października 2009 r., *Asturcom Telecomunicaciones*, C-40/08, EU:C:2009:615, pkt 37; a także z dnia 21 grudnia 2016 r., *Gutiérrez Naranjo i in.*, C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, pkt 68), z zastrzeżeniem jednak, zgodnie z orzecznictwem przypomnianym w pkt 55 niniejszego wyroku, poszanowania zasad równoważności i skuteczności.
- 59 W odniesieniu do zasady równoważności należy zauważyć, że Trybunał nie dysponuje żadną informacją mogącą wzbudzać wątpliwość co do zgodności z tą zasadą przepisów krajowych podlegających zastosowaniu w postępowaniu głównym. Wydaje się, że – jak wskazuje rząd włoski – prawo krajowe nie umożliwia sądowi egzekucyjnemu ponownego zbadania orzeczenia sądowego posiadającego powagę rzeczy osądzonej, nawet w przypadku ewentualnego naruszenia krajowych norm porządku publicznego.
- 60 Jeśli chodzi o zasadę skuteczności, Trybunał stwierdził, że każdy przypadek, w którym powstaje pytanie, czy krajowy przepis proceduralny czyni niemożliwym lub zbyt utrudnionym stosowanie prawa Unii, należy rozpatrywać z uwzględnieniem miejsca danego przepisu w całości procedury, jej przebiegu i jej cech szczególnych, a także, w razie potrzeby, zasad leżących u podstaw krajowego systemu sądownictwa, takich jak ochrona prawa do obrony, zasada pewności prawa i prawidłowy przebieg postępowania (wyrok z dnia 22 kwietnia 2021 r., *Profi Credit Slovakia*, C-485/19, EU:C:2021:313, pkt 53). Trybunał uznał, że poszanowanie zasady skuteczności nie może oznaczać całkowitego zastąpienia absolutnej bierności danego konsumenta (wyrok z dnia 1 października 2015 r., *ERSTE Bank Hungary*, C-32/14, EU:C:2015:637, pkt 62).
- 61 Ponadto Trybunał wyjaśnił, że ciążący na państwach członkowskich obowiązek zapewnienia skuteczności praw, które jednostki wywodzą z prawa Unii, oznacza, w szczególności w odniesieniu do praw wynikających z dyrektywy 93/13, wymóg skutecznej ochrony sądowej, potwierdzony w art. 7 ust. 1 tej dyrektywy i wyrażony również w art. 47 karty, mający zastosowanie między innymi do określania zasad proceduralnych dotyczących takich powództw opartych na takich prawach (zob. podobnie wyrok z dnia 10 czerwca 2021 r., *BNP Paribas Personal Finance*, od C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, pkt 29 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 62 W tym względzie Trybunał orzekł, że w braku skutecznej kontroli potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków danej umowy nie można zagwarantować poszanowania praw przyznanych przez dyrektywę 93/13 (wyrok z dnia 4 czerwca 2020 r., *Kancelaria Medius*, C-495/19, EU:C:2020:431, pkt 35 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 63 Jak z tego wynika, przesłanki ustanowione przez prawo krajowe, do których odsyła art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, nie mogą stanowić zagrożenia dla istoty prawa, jakie konsumenci wywodzą z tego przepisu – zgodnie z jego wykładnią dokonaną w orzecznictwie Trybunału przypomnianym w szczególności w pkt 53 niniejszego wyroku – które to prawo polega na niezwiązaniu warunkiem

uznanym za nieuczciwy (wyroki: z dnia 21 grudnia 2016 r., Gutiérrez Naranjo i in., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, pkt 71; a także z dnia 26 stycznia 2017 r., Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, pkt 51).

- 64 W postępowaniach głównych uregulowanie krajowe przewiduje, że w ramach postępowania egzekucyjnego w przedmiocie niezakwestionowanych nakazów zapłaty sąd egzekucyjny nie może sprawować kontroli co do istoty nakazu zapłaty ani badać z urzędu lub na żądanie konsumenta nieuczciwego charakteru warunków umownych stanowiących podstawę tego nakazu, ze względu na dorozumianą powagę rzeczy osądzonej przysługującą temu nakazowi.
- 65 Tymczasem uregulowanie krajowe – zgodnie z którym uznaje się, że badanie z urzędu nieuczciwego charakteru warunków umowy zostało przeprowadzone i jest objęte powagą rzeczy osądzonej nawet w braku jakiegokolwiek uzasadnienia w tym względzie w orzeczeniu takim jak orzeczenie w sprawie wydania nakazu zapłaty – może, z uwagi na charakter i wagę interesu publicznego leżącego u podstaw ochrony przyznanej konsumentom przez dyrektywę 93/13, pozbawić znaczenia spoczywający na sądzie krajowym obowiązek przeprowadzenia z urzędu badania potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków umownych.
- 66 Jak z tego wynika, w takim przypadku wymóg skutecznej ochrony sądowej oznacza, że sąd prowadzący egzekucyjny może ocenić, również po raz pierwszy, potencjalnie nieuczciwy charakter warunków umowy, które stanowiły podstawę nakazu zapłaty, który został wydany przez sąd na wniosek wierzyciela i przeciwko któremu dłużnik nie wniósł sprzeciwu.
- 67 Jak zauważył rzecznik generalny w pkt 56 i 57 opinii, okoliczność, że dłużnik nie miał świadomości, w chwili gdy to wcześniejsze orzeczenie sądowe stało się prawomocne, swojego statusu konsumenta w rozumieniu dyrektywy 93/13, jest w tym względzie bez znaczenia, ponieważ – jak przypomniano w pkt 53 niniejszego wyroku – sąd krajowy jest zobowiązany do dokonania z urzędu oceny nieuczciwego charakteru warunku umownego objętego zakresem stosowania tej dyrektywy.
- 68 Jak wynika z powyższego, na pytania zadane w sprawach C-693/19 i C-831/19 trzeba odpowiedzieć, że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu przewidującemu, że w przypadku gdy nakaz zapłaty wydany przez sąd na wniosek wierzyciela nie był przedmiotem sprzeciwu wniesionego przez dłużnika, sąd egzekucyjny nie może – ze względu na to, że powaga rzeczy osądzonej przysługująca temu nakazowi obejmuje w sposób dorozumiany te warunki umowne, co wyklucza wszelkie badanie ważności owych warunków – w terminie późniejszym zbadać potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków umowy, które były podstawą wspomnianego nakazu. Okoliczność, że w dniu, w którym nakaz stał się prawomocny, dłużnik nie wiedział, że może zostać uznany za „konsumenta” w rozumieniu tej dyrektywy, jest w tym względzie bez znaczenia.

W przedmiocie kosztów

- 69 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniach głównych, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (wielka izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu przewidującemu, że w przypadku gdy nakaz zapłaty wydany przez sąd na wniosek wierzyciela nie był przedmiotem sprzeciwu wniesionego przez dłużnika, sąd egzekucyjny nie może – ze względu na to, że powaga rzeczy osądzonej przysługująca temu nakazowi obejmuje w sposób dorozumiany te warunki umowne, co wyklucza wszelkie badanie ważności owych warunków – w terminie późniejszym zbadać potencjalnie nieuczciwego charakteru warunków umowy, które były podstawą wspomnianego nakazu. Okoliczność, że w dniu, w którym nakaz stał się prawomocny, dłużnik nie wiedział, że może zostać uznany za „konsumenta” w rozumieniu tej dyrektywy, jest w tym względzie bez znaczenia.

Podpisy